

Åsbo kyrkogård

Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2020

Åsbo kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kyrkogården från öster.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2020-12-18

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Anna Osvaldsson, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen Öresund AB
Kyrkogatan 19, 222 22 Lund
046-19 05 60
www.landskapsgruppen.se

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	7
3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut	7
3.2 Från 1900-talet och framåt	8
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia	13
4 Beskrivning av kyrkogården	15
4.1 Karta över kyrkogården	15
4.2 Omgivning och sammanhang	16
4.2.1 Karaktärsområden	16
4.3 Omgärdning och ingångar	17
4.4 Gångsystem	18
4.5 Vegetation	19
4.6 Gravanordningar	19
4.7 Minneslund och askgravlund	20
4.8 Gravkapell och redskapsbod	21
5 Kulturhistorisk värdeanalys	22
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden	22
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	23
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll	24
6.1 Omgärdning	24
6.2 Ingångar	25
6.3 Bygga delar	26
6.4 Markbeläggningar	27
6.5 Vegetation	27
6.6 Gravanordningar	30
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	30
6.8 VA- och EL-system	31
6.9 Tillgänglighet	32
7 Referenser	33

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2020
2. Boxholms område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbetet har utförts under sommaren 2020. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering, 2006* och *Bogårdsmurar i Linköpingsstift 2004*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för vården och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Åsbo kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Boxholms kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan* och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nytillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

2 Administrativa uppgifter

2.1 Ägoförhållanden m.m.

Kyrkogårdens namn: Åsbo kyrkogård

Fastighetsbeteckning: Åsbo kyrka 2:1

Besöksadress: Åsbo kyrka 1, 590 15 Boxholm

Kommun: Boxholms kommun

Län: Östergötlands län

Landskap: Östergötland

Huvudman för begravningsverksamheten: Folkungabygdens pastorat

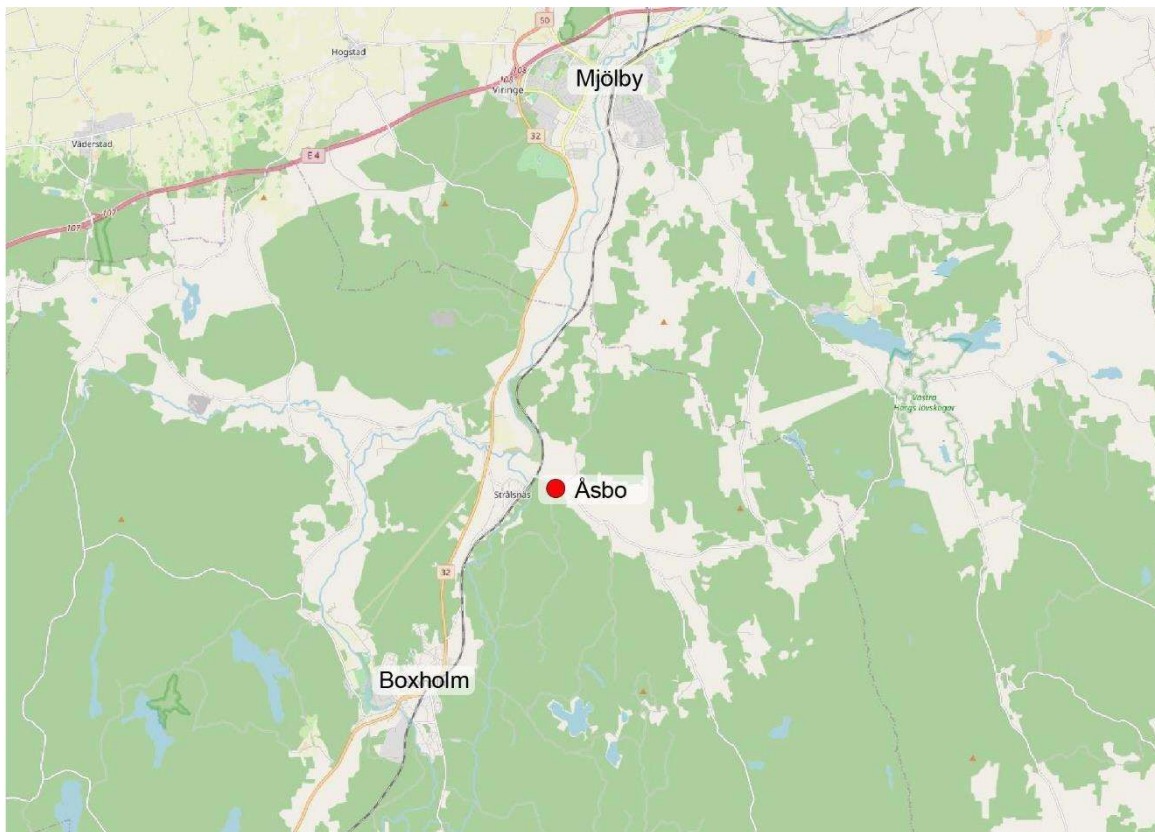
Markägare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltare: Folkungabygdens pastorat

Förvaltares adress: Axel Träffs gata 4, Mjölby

Kyrkogårdens totala storlek: 11 500 m²

Växtzon: II-III

Kartvy, läget för Åsbo kyrkogård framgår av röd cirkel (karta: www.openstreetmap.org).

2.2 Gravskick och pågående gravrätter

På kyrkogården finns kist- och urnplatser, en askgravlund och en minneslund. Sammanlagt finns 299 st pågående gravrätter (maj 2020). Beläggningen på kyrkogården är låg med gott om plats under den kommande tioårsperioden. Inget ytterligare gravskick planeras.

2.3 Skyddsstatus

Kulturmiljölagen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap Kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser

omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren.

Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Miljöbalken

Kyrkogårdens omgärdande murar och kyrkogårdens alléer och trädader som uppfyller Naturvårdsverkets definition av allé skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § Miljöbalken. För åtgärder som påverkar biotopen måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).

Träden i trädkransen skyddas av det generella biotopskyddet.

Begravningslagen

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt begravningslagen (kap. 7 § 26) har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravordningens utseende och beskaffenhet. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglagen

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen. Enligt kapitel 6 i Plan- och byggförordning (2011:338) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 Från medeltiden fram till 1800-talets slut

Åsbo är en medeltida socken som mot 1100-talets slut fick sin första kyrka. Under 1400-talet hade kyrkan kommit att bli för trång för socknens invånare. Den byggdes ut med kor och sakristia. Vid 1700-talets mitt var kyrkan i dåligt skick och med hjälp av ekonomiskt stöd från kyrkans patronus utfördes en omfattande ombyggnad 1749. 1775 byggdes kyrkans torn i väster.

1715, geometrisk avmätning. Kartan visar kyrkan sirligt illustrerad. Kyrkogården har inte tagits med (Lantmäteriets historiska kartor).

Den tidigaste dokumentationen av kyrkogårdens storlek och utbredning finns på en karta från 1832. Kartan visar kyrkogården med en rektangulär form och kyrkan centralt placerad med tornet mot väster. Utbredningen motsvarar ungefär dagens kvarter A-G. Även på häradseconomiska kartan från

1868-77 har kyrkogårdens samma utbredning. På kartan går det även att utläsa att klockaregården låg strax sydväst om kyrkogården I nordväst låg skolhuset och i sydöst låg kyrkoherdebostället.

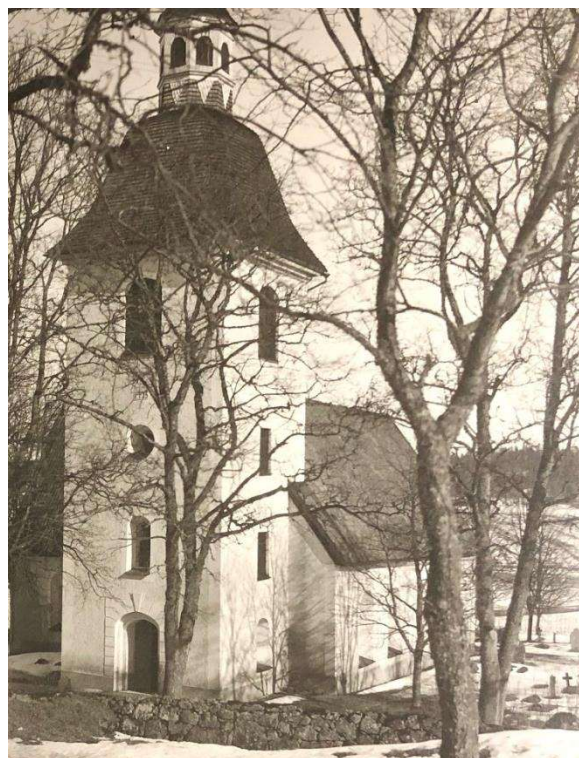
1832, karta. Kyrkogården har en tydligt markerad rektangulär form (Lantmäteriets historiska kartor).

1868-77, häradsekonomska kartan. I kyrkogården utgörs av dagens kvarter A-G (Lantmäteriets historiska kartor).

3.2 Från 1900-talet och framåt

Fotografier från det tidiga 1900-talet visar kyrkogården omgärdad av en stenmur i väster. Inne på kyrkogården fanns en relativt riklig trädvegetation. Gravkvarteren var till största delen lagda i gräs med gravvårdarna i östvästlig riktning. På ett fotografi sys ett stort inslag av kors-formade gravvårdar sydväst om kyrkan. En plan över kyrkogården upprättad 1922 kyrkogårdens äldre del med en kvartersindelning som till största delen stämmer överens med dagens indelning. Innanför kyrkogårdens ytterkanter finns markeringar som visar att kyrkogården omgärdades av en trädkrans. Längs kyrkogårdens södra sida fanns en mindre byggnad som inte längre finns kvar.

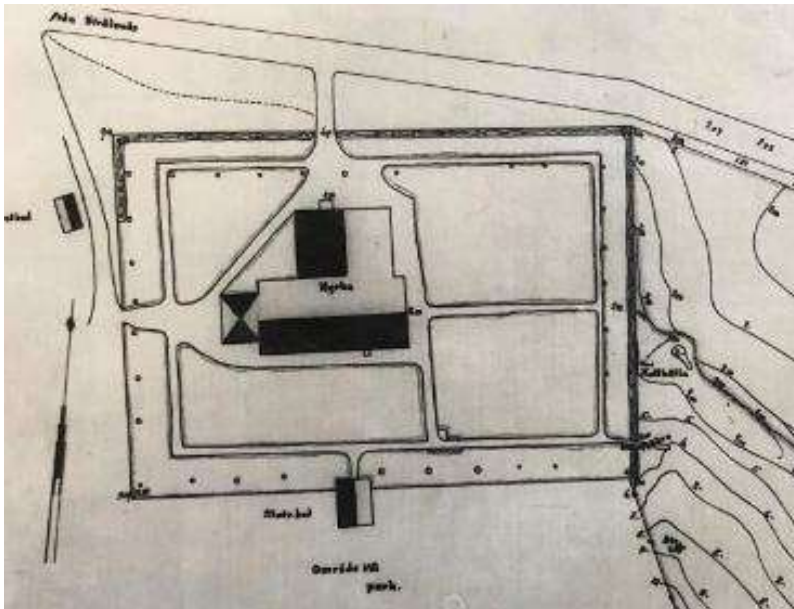
Tidigt 1900-tal. Fotografi från sydväst (Antikvarisk-topografiska arkivet, foto: M Weselius).

1915. Fotografi från sydöst (Antikvarisk-topografiska arkivet, foto: A Roland).

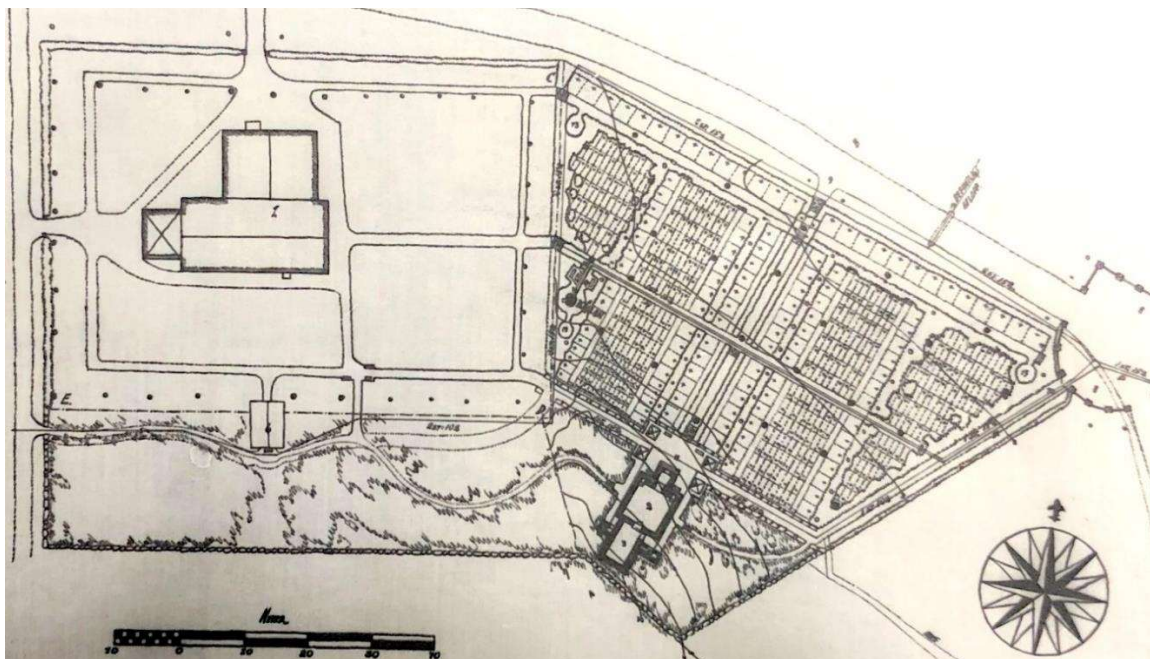

Tidigt 1900-tal. Fotografi från nordöst (Antikvarisk-topografiska arkivet, foto: M Weselius).

1922. Karta över kyrkogården (Antikvarisk-topografiska arkivet).

På 1920-talet blev det aktuellt med en utvidgning av kyrkogården. För att ta fram ett förslag till utvidgningen anlätades arkitekten Harald Wadsjö, som vid den tiden var en framstående arkitekt inom kyrkogårdsarkitektur. Wadsjö ritade ett lätt triangelformat område med en tydlig mittaxel fram till ett nytt gravkapell. I den norra muren, mitt för kapellet, fanns en grindförsedd ingång. Längs muren i norr och längs kvarterens ytterkanter förlades större familjegravar. I kvarterens mitt och i väster och öster fanns områden med enkelgravar, troligtvis s k linjegravar. Området söder om den äldre kyrkogården skulle göras om till naturmark med en slingrande stig som kopplade ihop den äldre kyrkogårdsdelen med den nya.

1923, utsnitt ur ritning Förslag till utvidgning av Åsbo kyrkogård upprättad av H Wadsjö (Antikvarisk-topografiska arkivet).

Fotografier från 1950- och 60-talet visar kyrkogårdens äldre del som omgärdas av en relativt tät trädkrans och med gravvårdar av varierande modeller som mestadels står placerade i sammanhängande gräsytor. Direkt öster om kyrkan ramas några gravplatser in av klippta häckar. På 1928-års utvidgningsområde syns friväxande rygghäckar mellan gravraderna som genomkorsar området samt längs ytterkanterna. Från gravkapellet löpte en huvudaxel norrut till en entré, flankerad av pyramidklippta granar.

1955, flygfoto (Antikvarisk-topografiska arkivet).

1954, fotografi från sydöst.
En rik trädvegetation bäddar
in kyrkan och kyrkogården
(www.kringla.nu).

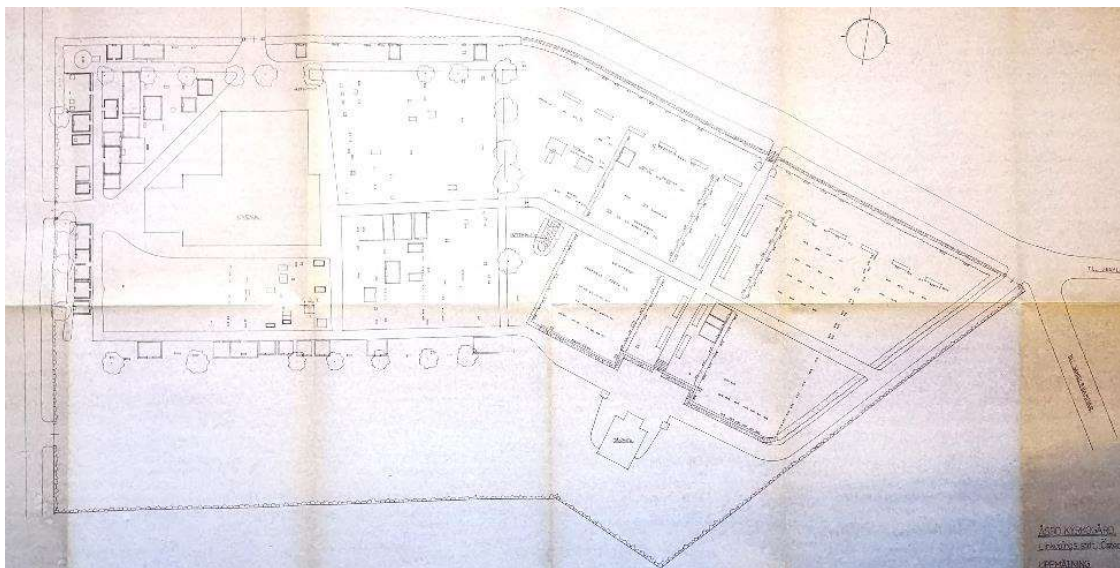
1969, tre fotografier som visar
1928-års utvidgningsområde.
Mellan gravraderna fanns
friväxande ryggäckar och
huvudaxeln förband kyrkogårdens
norra entré med gravkapellet.
Både norra entrén och
gravkapellet flankerades av
pyramidklippta granar
(Antikvarisk-topografiska arkivet).

På 1960-talet började utvidgningsområdet bli fullbelagt och behov av att utvidga kyrkogården ytterligare uppstod. Johannes Dahl Arkitektfirma, Tranås, tog tillsammans med trädgårdsarkitekt Sven A. Hermelin, Stockholm, fram ett förslag till det nya området samt ett förslag till ny

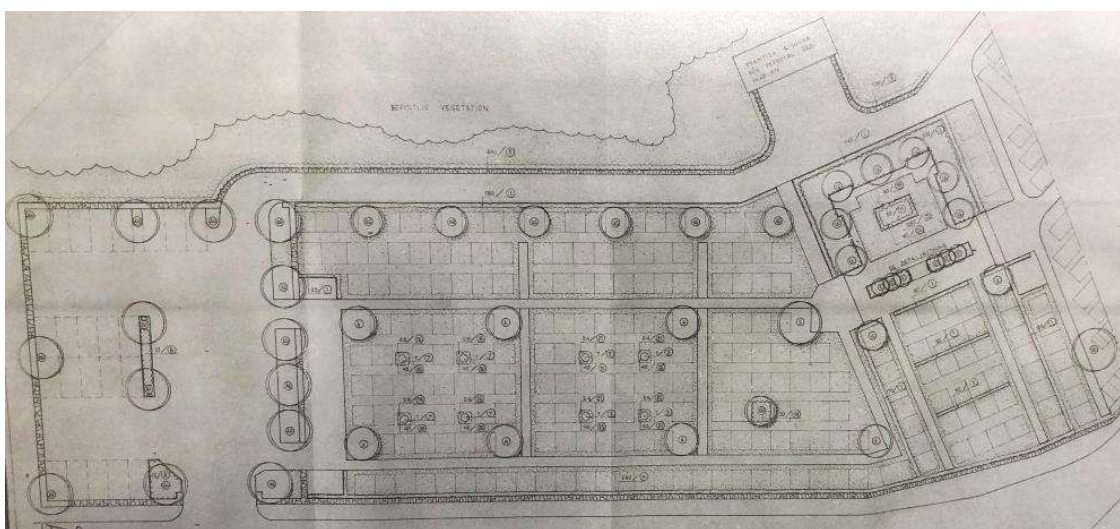
personal- och redskapsbod. I samband med utvidgningen flyttades den tidigare nordöstra entrén ca 100 m söderut och utformades med portalstolpar av sten och grindar i smide. Hela det nya utvidgningsområdet fick en inramning av naturstensmur och ut mot vägen planterades en häck.

1969. Fotografi mot sydöst över området för utvidgning (t v) och mot den tidigare nordöstra entrén (t h) (Antikvarisk-topografiska arkivet).

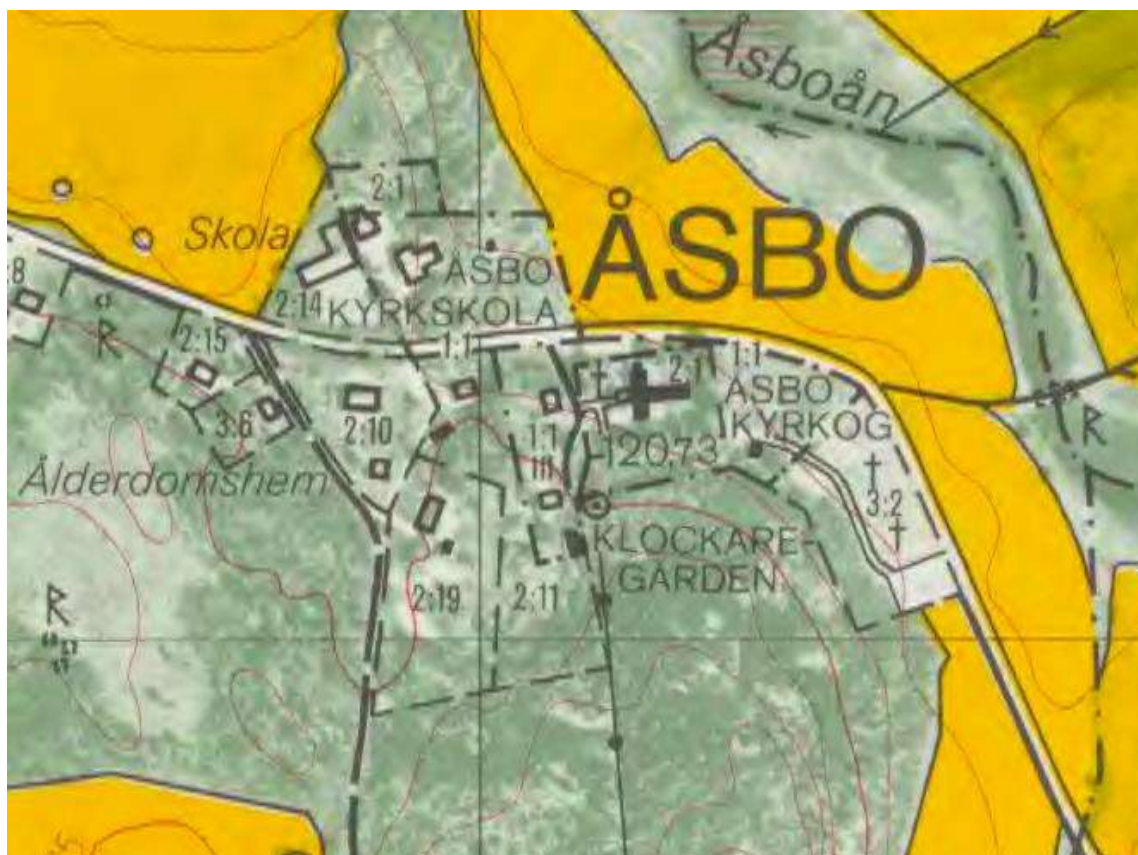

1965, uppmätning. Karta över kyrkogården före 1970-års utvidgning (Folkungabygdens pastorat).

1969. Utvidgning av kyrkogården. Ritning upprättad av trädgårdsarkitekter Sven A. Hermelin och Inger Wedborn (Antikvarisk-topografiska arkivet). Ritning med norr nedåt.

På ekonomiska kartan från 1981 framgår kyrkogårdens olika utvidgningsetapper tydligt genom de olika områdenas fastighetsbeteckningar. 1993 sker första gravsättningen i minneslunden och 2005 sker första gravsättningen i askgravlunden.

1981, ekonomiska kartan. Kyrkogårdens utvidgningar framgår av de olika fastighetsbeteckningarna (Lantmäteriets historiska kartor).

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1181	Åsbo kyrka uppförs.	Antikvarisk topografiska arkivet (2020) Årtal på kyrkan
1400-tal	Kyrkan genomgår om- och tillbyggnad.	Östergötlands länsmuseum (2006)
1749	Kyrkan genomgår ytterligare om- och tillbyggnad.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020) Årtal på kyrkan
1775	Kyrkan byggs till med ett torn i väster. På kyrkogården tas de gamla klockstaplarna bort.	Antikvarisk topografiska arkivet (2020) Östergötlands länsmuseum (2006) Årtal på kyrkan
1847	Kyrkan genomgår ombyggnad och får sitt nuvarande utseende.	Årtal på kyrkan

1928	Kyrkogården utvidgas mot sydöst, enligt arkitekten Harald Wadsjös förslag.	Östergötlands länsmuseum (2006)
1966-67	Uppmätning och namngivning/littrering av kyrkogårdens kvarter (i kvarter A-K) samt numrering av gravplatserna utförs.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
1969-70	Kyrkogården utvidgas åt sydöst. Materialbod, WC, personalbyggnad och redskapsplatser tillkommer i samband med detta. En trädkrans och en häck anläggs runt det nya utvidgningsområdet. I ytterkant av området anläggs en naturstensmur. Även entrén flyttas och får en ny plats ca 100 m söder om den tidigare entrén.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
1980	Kvarter G läggs om. Det saknas dokumentation om vad omläggningen innebär, men troligt är att äldre gravvårdar tas bort för att ge plats för återupplåtning av gravplatserna.	Östergötlands länsmuseum (2006)
1993	Ny redskapsbod byggs strax väster om den äldre materialboden, som rivits.	Östergötlands länsmuseum (2006)
2000	Grusgångar läggs igen på de äldre delarna av kyrkogården samt runt gravkapellet och rakt norrut från gravkapellet.	Antikvarisk-topografiska arkivet (2020)
1993	Första gravsättningen i minneslunden.	Folkungabygdens pastorat
2005	Askgravlunden anläggs.	Folkungabygdens pastorat
2018	Serviceplatsen i kvarter I görs om. Den omgördande häcken tas bort och ytan beläggs med betongplattor.	Folkungabygdens pastorat
2018-2020	Träd fälls på kyrkogården: På kyrkogårdens äldsta del tas tre almsjuka almar ner ur den ursprungliga trädkransen. Två av dessa ska återplanteras under 2020 med skogslönn (<i>Acer platanoides</i> 'Cleveland'). Den tredje almen återplanteras inte då den stod för nära kyrkan. På 1970-års utvidgningsområde tas fyra lönnar i dåligt skick ner, samt en hästkastanj. Endast hästkastanjen ersätts med ny hästkastanj.	Folkungabygdens pastorat
2020	Pastoratet renoverar ett stenstaket kring en gravplats i kvarter B.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

4.1 Karta över kyrkogården

Åsbo kyrkogård 2020

4.2 Omgivning och sammanhang

Åsbo kyrkogård ligger naturskönt i Åsbodalens dalgång. Det omgivande landskapet är mjukt kuperat där odlingsmark varvas med blandad löv- och barrskog. Knappt en kilometer väster om kyrkogården ligger det lilla samhället Strålsnäs och järnvägslinjen Boxholm-Mjölby.

Kyrkan och kyrkogården ligger i den östra utkanten av den lilla byn Åsbo. Strax väster om kyrkogården finns en höjd, där den gamla klockstapeln var placerad och där den före detta klockaregården ännu ligger. Vidare västerut ligger den gamla kyrkskolan från 1905, vilken ännu är i bruk, samt det tidigare ålderdomshemmet från 1932.

Kyrkogården och det böljande landskapet, vy mot öster

Kyrkogården har en långsträckt, något böjd form som följer landsvägen i norr. Kyrkogårdens västra del är äldst. På denna ligger kyrkan centralt placerad med långhuset östvästlig riktning. Öster därom ligger utvidgningsområdena från 1928 och 1970. I södra delen av 1928-års utvidgningsområde ligger ett bårhus, som uppfördes samtidigt med utvidgningen. I nordvästra delen av utvidgningsområdet från 1970 finns en minneslund och en askgravlund.

4.2.1 Karaktärsområden

Kyrkogårdens har utvidgats i två omgångar, under 1900-talet. Varje utvidgningsdel bär prägel av de stilideal som rådde vid dess tillkomsttid. Kyrkogårdens kvarter kan därför delas in i följande karaktärsområden:

Den äldsta delen (kvarter A-G)

Kvarteren har en mer ålderdomlig karaktär genom den högre andelen äldre höga gravvårdar och mer påkostade gravplatser med gravomgärdningar som främst finns i området västra kvarter. I de östra kvarteren är andelen modernare gravvårdar mer påtaglig. Gravplatserna är förlagda i raka rader i de öppna gräsyrtorna. Den omgärdande häcken, de stora träden i trädkransen och förekomsten av gravhäckar, främst i kvarter B, bidrar till en mer ombonad karaktär än kyrkogårdens andra delar.

Vy mot sydväst över kvarter F

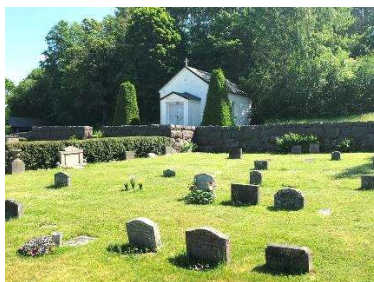
Högsmala gravvårdar i kvarter B

Häckomgärdade grusgravar i kvarter A

1928-års utvidgningsområde (kvarter H-K)

Områdes ursprungliga enhetligt symmetriska utformning är fortfarande läsbar genom det rätlinjiga gångstråket och de kvadratisk spegelvända kvarteren. Gravvårdarna är huvudsakligen av lågbreda modeller från 1930-talet och framåt. Kvarteren har en tydlig äldre uppdelning där gravplatserna inne i kvarteren är enkelgravar, s k linjegravar och utefter kvarterens kanter löper yttre gravrader med större familjegravar och klippta rygghäckar. Även den nord-sydliga mittaxeln fram till gravkapellet är en viktig del av anläggningen. Axeln accentueras av rygghäckars riktning samt två flankerande prydnadsrabatter.

Vy mot sydöst över kvarter I

Gravkapellet

Kvarter J

1970-års utvidgningsområde (kyrkogårdens östra del med bl a kvarter N)

Området utgörs till största delen av öppna gräsytor utan gravvårdar. Spridda träd ger området en parkliknande karaktär. Endast områdets västra del har tagits i bruk för gravsättning. Här finns ett gravkvarter (kvarter N) med familjegravplatser i raka rader som åtskiljs av rygghäckar. Söder om kvarteret ligger minneslunden och vidare åt öster ligger askgravlunden.

Vy över området östra del

Kvarter N

Minneslunden

4.3 Omgärdning och ingångar

Hela kyrkogården omgärdas av kyrkogårdsmurar. Längs den västra och norra sidan löper en kallmurad stödmur av gråsten. Längs 1928-års utvidgningsområde är stenarna i muren något mer tillpassade än i muren kring kyrkogårdens äldsta del. Tidigare fanns en ingång till kyrkogården i den norra muren. Den nu igenlagda ingången är synbar i muren genom det avvikande stenmaterialet som använts. Längs 1970-års utvidgningsområde består muren av rakt huggna granitblock lagda med raka fogar. Längs kyrkogårdens östra sida samt längs den östra sydsidan består muren av huggna granitkvadrar. Längs kyrkogårdens västra sydsida är muren överväxt av sly och svår att urskilja. Kyrkogården omgärdas även delvis av en trädkrans och innanför de omgärdande murarna växer häckar av syren, snöbär och spirea, se kapitel 4.5 Vegetation.

Kyrkogården har fyra ingångar, samtliga försedda med grindpartier. Huvudingången ligger längs kyrkogårdens norra sida, mitt för kyrkans norra gavel och i direkt anslutning till parkeringen. Ingången är försedd med svartmålade järngrindar med konkavt krön. Grindbladens spjälor kröns av spetsbladiga treklövrar. Grindstolparna är kvadratiska av kalksten med profilerad och lätt toppig avtäckning. Längs kyrkogårdens västra sida finns ytterligare två ingångar, båda med svartmålade järngrindar i snarlikt utförande med rakt krön och spjälor som avslutas med

pilspetsar. Grindstolparna är kvadratiska med pyramidformat krön. Den norra grindens grindstolpar är av kalksten och den södra grindens grindstolpar är av granit. Den fjärde ingången finns längs kyrkogårdens östra sida och är försedd med ett grindparti med samma utseende och utförande som den sydvästra grinden. Det norra grindpartiet är troligtvis från 1800-talets slut. Även övriga grindpartier kan vara från sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal. Det sydvästra och det östra grindpartiet kan vara samtida med 1928-års utvidgning. Det östra grindpartiet har tidigare stått nordöstra hörnet av 1928-års utvidgningsområde. I samband med 1970-års utvidgning flyttades det till sin nuvarande plats.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Kyrkogårdsmuren kring kyrkogårdens äldsta del, vy från väster

Mur längs 1928-års utvidgningsområde med den igenlagda ingången till vänster

Mur längs 1970-års utvidgningsområde

Huvudingången i norr, troligtvis från slutet av 1800-talet

Grind i väster, troligtvis från sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal

Grind i öster som kan vara från 1928-års utvidgning

4.4 Gångsystem

Kyrkogården har ett enkelt gångsystem med rakt dragna gångar. På kyrkogårdens äldsta del löper gångar från den norra och den nordvästliga ingången till och runt kyrkan och innanför kvarterens yttre gravrader löper en kringgårdande gång. Från kyrkans östra gavel löper en huvudaxel österut genom kyrkogårdens båda utvidgningsdelar och ansluter till den östra ingången. Från denna huvudaxel finns avstickande gångar mot gravkapellet och mot minneslunden. Längs kyrkogårdens östra sydsida finns en bredare gång med möjlighet för fordon att komma fram till redskapsbod och gravkapell. Gångarna kring kyrkan samt ytan framför gravkapellet och kring minneslunden är i huvudsak belagda med naturgrus. I övrigt är gångarna belagda med finkornigt krossgrus i rödgrå ton.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gångar nordväst om kyrkan

Gångar i 1928-års utvidgningsområde

Bredare gång för fordonstrafik i söder

4.5 Vegetation

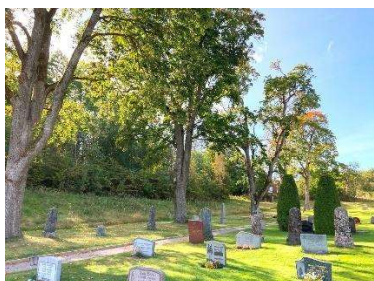
Kring kyrkogårdens äldsta del finns en äldre trädkrans av skogslönn, lind och alm. Många träd har tagits bort, några har nyligen återplanterats och är därför små, vilket gör att delar av trädkransen är mindre frodig och högväxt. Sydöst om kyrkan står en större lönn, som tidigare varit en del av en trädrad längs den norra kyrkogårdsgången. Norr om kyrkogårdens äldsta del, strax utanför kyrkogårdsmuren står en rad med fyra träd som idag är en del av trädkransen. Även kring 1970-års utvidgningsområde finns rester efter en tidigare trädkrans av skogslönn, rödlönn och hästkastanj längs den norra, östra och södra sidan.

Inom 1970-års utvidgningsområde finns även solitära klotlönnar och i minneslunden finns tre pelaraspar och två almar. Gravkapellet flankeras av två pyramidklippta granar. Den pyramidformade klippningen återkommer även bland flera städsegröna gravväxter på kyrkogårdens äldsta del.

Kyrkogården omgärdas även av klippta häckar som sträcker sig från kyrkogårdens nordvästra hörn och vidare längs den norra sidan samt längs den östra sydsidan. Längs den äldsta kyrkogårdsdelen nordvästra och norra sidor utgörs häcken av snöbär respektive syren. Där kyrkogårdens äldre del övergår i 1928-års utvidgningsområde övergår även häcken från syren till spireahäck. I gravkvarteren inom de två utvidgningsområdena finns klippta rygghäckar av häckoxbär. I minneslundens bakkant finns en klippt avenbokshäck och i framkant finns en lägre spireahäck.

Prydnadsplanteringar med perenner och säsongsväxter finns i minneslunden och askgravlunden samt längs gången mot gravkapellet som flankeras av perennrabatter.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Den äldre trädkransen längs kyrkogårdens sydvästra sida

Den cirkelformade planteringsytan i minneslunden

Rygghäckar av häckoxbär

4.6 Gravanordningar

Kyrkogårdens gravplatser är relativt jämnt fördelade inom kyrkogårdens äldsta del och i 1928-års utvidgningsområde. I 1970-talets utvidgningsområde är endast ett kvarter taget i bruk. Inom kyrkogårdens äldsta del, främst i de västra kvarteren finns de äldsta gravvårdarna. Här finns bland annat en gjutjärnsvård från 1858 samt högsmala gravvårdar av granit och kalksten från det sena 1800-talet och tidiga 1900-talet. I nordväst (kvarter A och B) finns ett större inslag av grusbelagda gravplatser med omgärdande gravramar eller låga häckar. Även ett staket av sten förekommer, som renoverades av pastoratet sommaren 2020. I övrigt finns endast enstaka grusbelagda och omgärdade gravplatser. I kvarter G och E finns ett relativt stort inslag av modernare gravvårdar från 1900-talets andra hälft.

1928-års utvidgningsområde har en tydlig struktur med familjegravar placerade utefter kvarterens ytterkanter och utefter kyrkogårdsmuren i norr. Här dominerar lågbreda gravvårdsmodeller av ljusa graniter från tiden kring 1930-talet och framåt. I kvarterens inre delar är gravvårdarna

mestadels enklare och utgör rester från linjegravsområden. Tydligast är denna struktur i kvarter H och I.

I gravkvarteret på 1970-års utvidgningsområde (kvarter N) är gravvårdarna främst från 1970- och 80-talet. Vanligast är lågbreda modeller, men även några högre och smalare modeller förekommer.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gravvårdar från tidigt 1900-tal i kvarter B

Häll och gjutjärnsvård från 1919 resp. 1858

Vy över kvarter G

Vy över kvarter H och I

Kvarter K och J

Kvarter N

4.7 Minneslund och askgravlund

I 1970-års utvidgningsområde ligger minneslundan och strax öster om den finns askgravlundan. Minneslundan är en omsluten plats som omgärdas av klippta häckar och högväxta träd. Innanför häcken finns en sittplats med utblick över en liten prydnadsplantering med en korsutsmyckad natursten placerad i mitten. Strax intill stenen finns en ljushållare.

Askgravlundan ligger öppet i en klippt gräsyta som i bakkant ramas in av en klippt häck. Askgravlundan utgörs av två cirkelformade perennnytor. Mindre naturstenar ramar in planteringarna och på respektive sten finns plats för namnbrickor.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Minneslundan

Askgravlundan

Askgravlundan i förgrund och minneslundan i bakgrunden.

4.8 Gravkapell och redskapsbod

I södra delen av 1928-års utvidgningsområde finns ett gravkapell placerat i söder. Byggnadens fasader är spritputsade och sadeltaket är täckt med bandplåt. På taket finns ett förgyllt kors. Kapellets entré utgörs av ett utbyggt vindfång med en ljusblå dubbeldörr i trä. På kapellets östra och västra sida finns rundbågade fönster med träspröjs.

Öster om gravkapellet finns en redskapsbod med rödmålade fasader av stående locklistpanel. Sadeltaket är täckt med svart bandplåt.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gravkapellet

Förrådsbyggnaden

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

Ända sedan medeltiden har det funnits en kyrka och kyrkogård på platsen. Kyrkogården har varit i kontinuerligt bruk sedan en kyrka byggdes på platsen för nästan tusen år sedan. Den är bärare av den kristna seden att begrava de döda invid kyrkan på en omgärdad kyrkogård.

Kyrkan och kyrkogården har genom århundradena utgjort Åsbos centrala punkt och en viktig del i Åsbos sockencentrum. Under tidigt 1900-tal uppfördes både skolor och ålderdomshem intill kyrkogården. Rester från det tidigare sockencentrat återfinns i de bevarade byggnaderna väster om kyrkogården. Kyrkan och kyrkogården utgör ett landmärke med stor betydelse för landskapsbilden och för bygdens kulturhistoriska sammanhang.

Kyrkogården är även en plats som berör känslomässigt och den har stor betydelse för invånarnas samhörighet och förankring i byn. Den är en förbindelselänk till äldre generationer, det gamla jordbrukssamhället och livet i bygden sedan många hundra år tillbaka.

Gravvårdar och äng i kvarter D

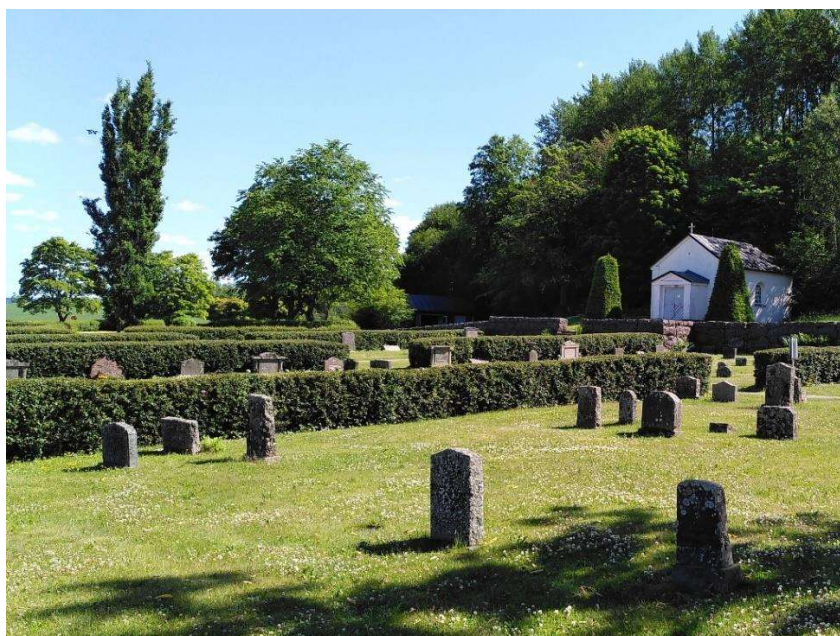
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Åsbo kyrkogård är en karakteristisk mellansvensk landsortskyrkogård med höga kulturhistoriska värden. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

- Den omgärdande kyrkogårdsmuren med olika karaktärer från de olika utvidgningsetapperna. Även den i muren synbara igenläggningen av en tidigare öppning mot norr är viktig för förståelsen av kyrkogårdens utveckling. Kyrkogårdens grindpartier som är något olika utformade, men med samma huvuddrag.
- Den traditionella trädkransen med lövträd. De äldre träden förmedlar tidsdjup och berättar om 1800-talets formande av kyrkogården till en parkliknande miljö. Träden mellan den äldre kyrkogårdsdelen och 1928-års utvidgningsområde markerar kyrkogårdens tidigare utbredning och tydliggör kyrkogårdens utvidgning.

Andra delar som är viktiga för den parkkaraktär som präglar kyrkogården är kyrkogårdens omgärdande häckar, gravkvarterens rygghäckar, parkkaraktären i öster och ängsytan i sydväst som sommartid utgör en vacker och stämningsfull inramning av den äldre kyrkogårdsdelen. Även trädraden utanför kyrkogården i nordväst är viktig för kyrkogårdsmiljön.

- Gångarna från huvudingången i norr och den västra (norra) ingången fram till kyrkan har en traditionell dragning som kan vara mycket gammal. Gångsystemen på kyrkogården äldsta del och på 1928-års utvidgningsområde är till stora delar oförändrat sedan planritningar från 1920-talet. Naturgrus som beläggning kring kyrkan och framför gravkapellet.
- Gravanordningar och gravvårdar från 1800-talets mitt och framåt samt gravplatser med bevarad omgärdning och grusbeläggning. De förmedlar tidsdjup, visar gravkulturen under 1800-talet och 1900-talet och kan genom inskriptioner berätta om livet och verksamheterna i bygden för 100-150 år sedan.
- Strukturen med större familjegravar längs kvarterens ytterkanter och enkelgravar/linjegravar i kvarterens inre delar som tidigare var mycket vanlig på kyrkogårdar i Östergötland. Det är av stor vikt att kvarvarande linjegravvårdar bevaras, så att det går att avläsa gravsättningarnas ordningsföljd.
- Kyrkogårdens olika karaktärsområden, beskrivna i kap 4.2.1

1928-års utvidgningsområde

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Kulturmiljöbild och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahlklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Alnarp: Movium

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Grenberger Byggnadsrestaureringskontor. (2004). *Åsbo kyrka 66, Bogårdsmurar i Linköpings stift*, Östergötlands län, inventering del 1-3

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Löfgren Ek, A. (2006). *Åsbo kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Östergötlands länsmuseum: Linköping

Natursten: Gravvårdar. (2005). Sveriges stenindustriförbund, Kristianstad

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gånger på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Alnarp: Movium

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Vårda väl. Runstenar: att bevara en sten med dess ristningar till framtiden*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Alnarp: Movium

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholm: Stockholmia förlag

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag

Wästberg, P. (m.fl.) (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm